

ETIKA

Dlouhodobý výcvik v integrativní pšt s fokusem na práci s emocemi

MUDr. Jan Kubánek, 4. ročník

Etika

- (z řeckého ethos – mrav) nebo též teorie morálky, je disciplínou praktické filozofie, která se zabývá teoretickým zkoumáním hodnot a principů, které usměrňují lidské jednání v situacích, kdy existuje možnost volby prostřednictvím svobodné vůle.
- Hodnotí činnost člověka z hlediska dobra a zla

Čtvero základních principů lékařské etiky

- Princip **beneficence** - činit (pacientovi) dobro (lat. *bene* = dobře) se týká kladného postoje T k P.
- Princip **nonmaleficence** - neškodit (*primum non nocere* apod.). Termín je odvozen z lat. *male* (špatně) a *facere* (dělat, činit) se týká především snadné zneužitelnosti pacienta terapeutem ve vztahu, který je asymetrický a v jehož fázích bývá pacient na terapeutovi závislý.
- Princip **autonomie** se týká respektu k osobnosti pacienta a přístupu, který je založen na úctě k jedinečné lidské bytosti.
- Princip **spravedlnosti** se týká dodržování sociální rovnosti a „nediskriminace“. Je žádoucí vyhýbat se diskriminaci pacientů na základě pohlaví, rasy, víry, věku, zdravotního stavu apod.

Etický kodex ČPřS

- **Preamble**
- Vykonávání psychoterapie vyžaduje odpovědnost psychoterapeuta vůči sobě samému i vůči klientům/pacientům. Proto každý člen ČPřS přijímá následující etické zásady.
- **Etický kodex slouží:**
  - jako vodítko k etickému rozhodování a jednání v rámci psychoterapeutické praxe
  - k ochraně účastníků psychoterapeutického procesu před neetickým jednáním
  - jako podklad pro řešení stížností

1. Závaznost

- Následující etické zásady jsou závazné pro všechny členy ČPS a vzdělávací instituty působící v rámci ČPS. Tyto zásady jsou v souladu s etickými směrnici Evropské asociace pro psychoterapii (EAP).

2. Výkon psychoterapie

- Psychoterapie se zabývá rozpoznáváním a ovlivňováním psychických poruch a psychického fungování nebo stavů utrpení. Používá k tomu odborných psychoterapeutických metod.
- Od psychoterapeutů se požaduje, aby užívali svou odbornost pro blaho klienta/ pacienta, s respektem k jeho důstojnosti, hodnotám a právům.

3. Profesionální kompetence a rozvoj

- Od psychoterapeutů se požaduje, aby vykonávali svou praxi kompetentně a eticky, aby se zajímali o nové odborné poznatky na poli psychoterapie a průběžně se vzdělávali.
- Psychoterapeuti užívají ve své praxi pouze metody a postupy lege artis, pro které mají odborné kompetence.

4. *Mlčenlivost*

- Psychoterapeuti jsou vázáni principem mlčenlivosti o všech skutečnostech, které se dozvěděli v průběhu psychoterapeutického procesu. Pro výcvik a supervizi v psychoterapii platí tentýž princip.

5. *Rámec psychoterapie*

- Na počátku je psychoterapeut povinen seznámit pacienta / klienta s postupem a podmínkami psychoterapie (použitá metoda, rozsah a předpokládané trvání, finanční podmínky, mlčenlivost a okolnosti ukončení).
- Psychoterapeut a pacient/klient uzavírají svobodně smlouvu o terapeutické spolupráci v rámci platné legislativy.
- Psychoterapeut je povinen jednat odpovědně s ohledem na specifickou povahu psychoterapeutického vztahu, který je založen na důvěře a určité míře závislosti. Zneužití tohoto vztahu je porušením profesionální etiky a odpovědnost za ně spočívá výhradně na psychoterapeutovi.

6. Informování o psychoterapii

- Informace podávané pacientovi či klientovi mají být věcné, objektivní a pravdivé.
- Zavádějící a vtíravá inzerce či reklama je neetická.

7. Profesionální vztahy s kolegy

- V zájmu blaha pacienta/klienta jsou psychoterapeuti povinni spolupracovat interdisciplinárně se zástupci ostatních odborností. Psychoterapeut přistupuje k ostatním odborníkům a jejich práci s respektem.

8. Etické zásady pro výcvik a vzdělávání

- Výše zmíněné etické zásady jsou uplatňovány též v oblasti psychoterapeutického vzdělávání a supervize.

9. *Psychoterapeutický výzkum*

- Tyto etické zásady se vztahují i na psychoterapeutický výzkum a odborné publikace.
- Zájem pacientů /klientů je i v této oblasti nejvyšší hodnotou.

10. Řešení etických problémů

- ČPS zajišťuje přiměřené postupy pro řešení etických podnětů, stížností a odvolání prostřednictvím své nezávislé etické komise.

Etický kodex ČAP

- Je **závazný pro členy/ky ČAP**. Ti jsou povinni se s etickým kodexem ČAP seznámit a dodržovat ho.
- Cílem je zajistit profesionální standardy a ochranu zájmů klientů, kolegů i veřejnosti. Hlavní body jsou:
- **1. Preambule:** Psychoterapeuti respektují lidskou důstojnost, práva a hodnoty. Své znalosti využívají k dobru lidí a dbají na ochranu klientů a účastníků výzkumu.
- **2. Zásady etiky, které se týkají 9 základních oblastí:** 1. odpovědnost, 2. kompetence, 3. etické a právní normy; 4. důvěrnost; 5. prospěch klienta, 6. profesní vztahy; 7. veřejná prohlášení; 8. diagnostické techniky; 9. výzkum.
- **3. Spolupráce s organizacemi:** Psychoterapeuti dodržují pravidla národních a evropských organizací a reagují na etické požadavky.

1. Odpovědnost

- **Sociální odpovědnost (1/A):** Psychoterapeuti si uvědomují vliv svého odborného jednání na životy druhých a dbají na to, aby nedocházelo ke zneužití jejich vlivu v kontextu různých společenských a organizačních tlaků.
- **Jasnost ve vztazích (1/B):** S klienty předem objasňují všechny důležité záležitosti související s prací a vyhýbají se střetům zájmů, které by mohly ovlivnit jejich objektivitu.
- **Zabránění zneužití (1/C):** Jsou povinni zamezit zkreslení či zneužití svých zjištění zaměstnavatelskými organizacemi.
- **Odpovědnost vůči profesním normám (1/D):** Psychoterapeuti jako jednotlivci nesou odpovědnost za dodržování nejvyšších profesních standardů.
- **Role učitele (1/E):** Při výuce a vzdělávání zachovávají vysoké standardy, poskytují objektivní, přesné a úplné informace.
- **Vědecká odpovědnost (1/F):** Při výzkumu minimalizují riziko zavádějících závěrů, otevřeně diskutují limity svých zjištění a zajišťují etické zacházení se všemi daty a subjekty.
- **Supervize (1/G):** Jako supervizoři pomáhají kolegům rozvíjet dovednosti a reflektivní učení na vysoké úrovni.

2. *Kompetence*

- **Přesnost a kvalifikace (2/A):** Psychoterapeuti uvádějí své vzdělání, výcvik a zkušenosti přesně, přičemž jejich kvalifikace odpovídají uznávaným standardům (např. EAP).
- **Profesionální příprava (2/B):** Jejich povinnosti jsou vykonávány po pečlivé přípravě, aby byla práce na co nejvyšší úrovni a sdělení byla přesná a aktuální.
- **Průběžné vzdělávání (2/C):** Dávají důraz na osobní a profesní rozvoj a jsou otevřeni novým přístupům i změnám.
- **Respekt k rozdílům (2/D):** Berou v úvahu rozdíly mezi lidmi a zajišťují vhodné služby, především pro znevýhodněné osoby, na základě adekvátních zkušeností nebo konzultací.
- **Diagnostické znalosti (2/E):** Při diagnostice jsou si vědomi principů psychologického hodnocení a jeho možných omezení.
- **Řešení osobních problémů (2/F):** Jsou si vědomi, že jejich osobní problémy mohou ovlivnit výkon, a v případě potřeby vyhledávají odbornou pomoc nebo přerušují svou profesionální činnost.

3. Etické a právní normy

- **Dodržování zákonů a pravidel (3/A):** Psychoterapeuti jednají v souladu se zásadami EAP, NAO, a pravidly svých asociací. Při rozporu mezi místními předpisy a zásadami profesních organizací hlásí svůj závazek vůči profesním normám a snaží se konflikty vyřešit. Usilují o změny předpisů, které nejsou ve veřejném zájmu.
- **Odmítání nehumánních praktik (3/B):** Nezapojují se do nezákonných nebo neospravedlnitelných činů a nepodporují diskriminaci na základě rasy, věku, pohlaví, socioekonomického statusu nebo jiných charakteristik.
- **Respektování práv (3/C):** Vyhýbají se činností, které by mohly porušit nebo omezit lidská, občanská či zákonná práva klientů nebo jiných osob.
- **Respektování názorů (3/D):** Jako odborníci si uvědomují, že jejich hodnoty mohou ovlivnit komunikaci, techniky nebo výzkumné aktivity. Respektují rozdílné postoje a pocity klientů, studentů či účastníků výzkumu.

4. Důvěrnost

- **Diskrétnost informací (4/A):** Informace získané během psychoterapie nebo hodnocení jsou sdíleny výhradně z profesních důvodů s osobami přímo zapojenými do případu. Psychoterapeuti minimalizují zásahy do soukromí a uvádějí pouze relevantní informace.
- **Ochrana identity (4/B):** Při veřejné prezentaci informací získaných při práci (např. v přednáškách či písemných pracích) je nutný souhlas dotčené osoby, nebo musí být data anonymizována, aby nebylo možné určit identitu.
- **Zabezpečení záznamů (4/C):** Psychoterapeuti přijímají opatření na ochranu důvěrnosti při uchovávání i likvidaci záznamů, a také pro případy, kdy by sami nemohli být dostupní.
- **Práce s nezletilými a zranitelnými osobami (4/D):** Psychoterapeuti kladou zvláštní důraz na ochranu zájmů nezletilých nebo osob, které nejsou schopny udělit informovaný souhlas. Spolupracují a informují další zúčastněné osoby.

5. Prospěch klienta

- **Prevence zneužití důvěry (5/A):** Psychoterapeuti jsou si vědomi svého vlivu na klienty, studenty či jiné osoby a předcházejí situacím, které by mohly vést ke zneužití důvěry nebo závislosti. Zamezují také duálním vztahům, jež by mohly ovlivnit jejich profesionální úsudek, a považují sexuální vztahy s klienty či jinými zapojenými osobami za neetické.
- **Jasnost ve vztazích třetích stran (5/B):** Pokud psychoterapeut poskytuje služby na žádost třetí strany, musí objasnit všem zapojeným stranám povahu a směr vzájemných vztahů.
- **Řešení etických konfliktů (5/C):** Pokud organizace požaduje od psychoterapeuta porušení etických zásad, psychoterapeut objasní vzniklý rozpor a jedná eticky s ohledem na všechny strany.
- **Transparentnost financí (5/D):** Psychoterapeuti plánují finanční podmínky tak, aby byly jasné a chránily nejlepší zájmy klientů. Neprovádějí finanční transakce za doporučení klientů a část svých služeb poskytují zdarma nebo za symbolický poplatek.
- **Ukončení vztahu (5/E):** Ukončují vztah s klientem, jakmile je zřejmé, že není přínosný, nebo na přání klienta. V takovém případě nabízejí pomoc při hledání jiných forem pomoci.

6. Profesní vztahy

- **Spolupráce s dalšími profesemi (6/A):** Psychoterapeuti plně využívají všechny dostupné odborné, technické a administrativní zdroje ve prospěch klienta, i pokud nemají formální vztahy s jinými odborníky.
- **Respekt k ostatním odborníkům (6/B):** Berou v úvahu postupy jiných profesních skupin, se kterými spolupracují, a citlivě posuzují situace, kdy klient spolupracuje i s jiným odborníkem. Tyto záležitosti řeší otevřeně s klientem, aby minimalizovali riziko konfliktů.
- **Podpora podřízených (6/C):** Zajišťují profesní rozvoj kolegů a osob ve výcviku, poskytují vhodné pracovní podmínky, pravidelnou zpětnou vazbu a příležitosti k získávání zkušeností.
- **Prevence zneužití (6/D):** Nezneužívají profesní vztahy a nepodílejí se na sexuálním obtěžování v jakékoli formě.
- **Řešení etických prohřešků (6/E):** Pokud zjistí porušení etických zásad kolegy, snaží se problém řešit neformálně, citlivě a důvěrně. Závažné případy však hlásí příslušným institucím.
- **Zásluhy při publikaci (6/F):** Publikální zásluhy přiznávají podle míry přispění jednotlivců, a veškeré materiály uveřejňují pod jmény původních autorů, případně i editora.
- **Výzkumné povinnosti (6/G):** Zajišťují patřičná povolení pro výzkum, respektují hostitelské instituce a zajišťují uznání jejich přispění.

7. Veřejná prohlášení

- **Pravidla pro propagaci služeb (7/A):** Psychoterapeuti mohou při propagaci uvádět informace o své kvalifikaci, členství v organizacích, druhu nabízených služeb, kontaktech a dalších relevantních informacích, pokud nejsou v rozporu s etickými zásadami.
- **Pravdivost propagace (7/B):** Psychoterapeuti nesmějí uvádět zavádějící nebo nepravdivé informace o své kvalifikaci, vztahu k organizacím nebo kvalitě poskytovaných služeb. Klamavé popisy a přehnané sliby jsou zakázány.
- **Nezávislost médií (7/C):** Nelze si kupovat publicitu v médiích výměnou za hodnotné služby nebo dary. Placená inzerce musí být jasně označena jako reklama.
- **Přesnost v kurzech a seminářích (7/D):** Oznámení o kurzech, seminářích či workshopech musí být srozumitelná, specifikovat vzdělání a zkušenosti lektorů a uvádět informace o poplatcích.
- **Propagace produktů (7/E):** Reklama na psychoterapeutické produkty nebo techniky musí být přesná, etická a vědecky podložená.
- **Nezávislost na komerci (7/F):** Psychoterapeuti nesmějí doporučovat produkty nebo služby výhradně za účelem vlastního zisku.

-
- **Respekt k veřejnosti (7/G):** Při propagaci psychoterapie je důraz kladen na poctivost, přesnost a respekt k informovanému rozhodování veřejnosti.
  - **Vzdělávací programy (7/H):** Letáky a oznámení vzdělávacích programů musí specifikovat cílovou skupinu, požadavky, cíle a obsah programu, včetně vzdělání lektorů.
  - **Výzkumná inzerce (7/I):** Při náboru účastníků výzkumu musí být jasně uvedeny povinnosti a náklady spojené s výzkumem.
  - **Oprava zkreslených výroků (7/J):** Psychoterapeuti zodpovídají za nápravu nepřesných nebo zavádějících výroků jiných osob o své kvalifikaci či službách.
  - **Konzistence služeb (7/K):** Diagnostické a terapeutické služby jsou poskytovány pouze v rámci profesionálních vztahů, přičemž veřejné rady jsou podpořeny odbornými daty.
  - **Kvalitní produkty (7/L):** Veřejně nabízené produkty musí splňovat uznávané standardy, stejně jako produkty používané v profesionálních vztazích.

8. Diagnostické techniky

- **Právo klienta na vysvětlení (8/A):** Psychoterapeuti mají povinnost poskytnout klientovi srozumitelné vysvětlení povahy a účelu diagnostických technik, pokud nebyla předem dohodnuta výjimka. Pokud vysvětlení poskytuje někdo jiný, musí zajistit jeho správnost.
- **Vývoj a standardizace technik (8/B):** Ti, kteří pracují na vývoji diagnostických nástrojů, využívají vědecké postupy a respektují normy stanovené EAP, národními nebo institucionálními předpisy.
- **Sdělování výsledků (8/C):** Při poskytování výsledků hodnocení jsou psychoterapeuti povinni uvést případné výhrady, např. k jejich platnosti či přiměřenosti pro danou osobu, a dbát na to, aby výsledky nebyly zneužity.
- **Aktualizace a relevance (8/D):** Jsou si vědomi toho, že výsledky mohou zastarat nebo být neúplné, a snaží se předejít jejich zneužití.
- **Důkazy o validitě (8/E):** Psychoterapeuti nabízející testování a interpretaci musí prokázat validitu použitých metod a bránit zneužití hodnotících zpráv.
- **Použití kvalifikovanými osobami (8/F):** Neumožňují používání diagnostických technik osobám bez příslušné kvalifikace nebo výcviku, a to ani jako učitelé či supervizoři.

9. Výzkum

- **Plánování eticky přijatelného výzkumu (9/A):** Výzkumník pečlivě zvažuje vědecké a lidské hodnoty výzkumu, hledá etickou radu a zajišťuje ochranu práv účastníků.
- **Zhodnocení rizika účastníků (9/B a 9/F):** Výzkumník určuje, zda je účastník minimálně nebo vážně ohrožen, a toto posouzení je klíčovou etickou otázkou.
- **Etická odpovědnost výzkumníka (9/C):** Výzkumník odpovídá za etické zacházení nejen ze své strany, ale také ze strany svých spolupracovníků či asistentů.
- **Informovanost účastníků (9/D):** Před účastí jsou účastníci seznámeni se všemi relevantními informacemi. U znevýhodněných osob a dětí je nutné uplatnit zvláštní ochranné postupy.

-
- **Klamání a utajení (9/E):** Pokud je to nutné z metodických důvodů, má výzkumník povinnost posoudit přiměřenost a ospravedlnitelnost takových metod a vysvětlit účastníkům jejich podstatu co nejdříve.
  - **Ochrana účastníků (9/G):** Výzkumník chrání účastníky před fyzickým či duševním nebezpečím a poskytuje jim informace, aby mohli vyhledat pomoc v případě stresu nebo jiných problémů po skončení výzkumu.
  - **Práva účastníků (9/E):** Účastníci mají právo odmítnout účast kdykoli, i pokud jsou podřízenými nebo studenty výzkumníka. Jejich práva mají přednost před potřebou dokončit výzkum.
  - **Poskytnutí zpětné vazby (9/H):** Po shromáždění dat je výzkumník povinen informovat účastníky o výsledcích a vyjasnit případné mylné představy.
  - **Řešení negativních důsledků (9/I a 9/J):** Pokud výzkum vede k nežádoucím následkům, výzkumník je odpovědný za jejich odstranění a ochranu důvěrnosti informací o účastnících.

závěr

- Dodržování etických principů je klíčové pro zachování důvěryhodnosti a integrity psychoterapeutické praxe, potažmo psychoterapie jako oboru.